

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
**“МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ”**
(для бакалаврів, спеціалістів)

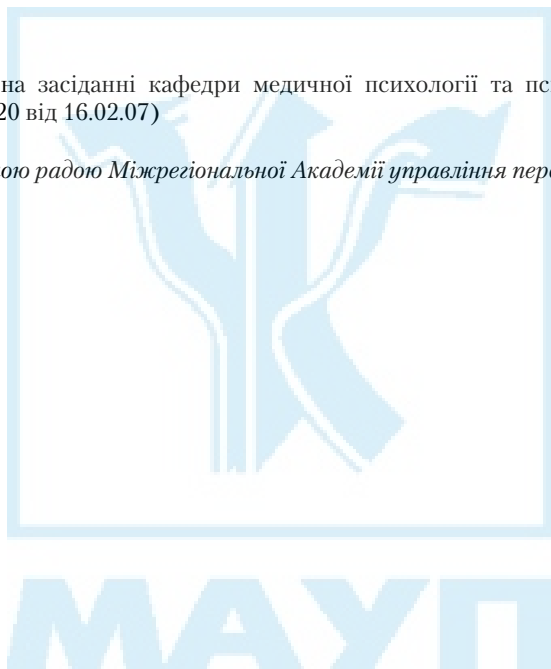
МАУП

Київ 2007

Підготовлено викладачем кафедри медичної психології та психокорекції
Я. Т. Багрієм

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції
(протокол № 20 від 16.02.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Багрій Я. Т. Навчальна програма дисципліни “Медико-соціальні проблеми безпеки” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2007. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Медико-соціальні проблеми безпеки”, теми семінарських занять, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Медико-соціальні проблеми безпеки” тісно взаємопов’язана з безпекою життєдіяльності, медициною катастроф та невідкладних станів, соціологією, психологією, правознавством, соціальною й санітарною гігієною та іншими галузями соціологічних, психологічних та медичних знань. Вивчення курсу сприяє поглибленому та всебічному розумінню організації безпеки як особистої, так і суспільної.

Мета вивчення дисципліни — підготуватись як психолог до практичної роботи з людьми шляхом усвідомлення проблем безпеки в умовах сучасного суспільства з урахуванням природних та соціальних чинників.

У результаті вивчення курсу студенти повинні:

- засвоїти теоретичний матеріал курсу;
- усвідомити концепцію допустимого ризику;
- знати небезпечні та шкідливі фактори для життя людини;
- зрозуміти вплив анатомо-фізіологічних особливостей людини на її безпеку;
- засвоїти основи гігієни, екології та валеології.

На практичних заняттях студенти повинні здійснити статистичну оцінку небезпечних та шкідливих факторів для життя людини на підставі соціологічного опитування за допомогою бальної системи, провести тести на визначення темпераменту людини, рівня уваги та ступеня задоволення основних потреб людини і проаналізувати одержані результати з позиції безпеки:

- знати порядок визначення небезпек та рівня ризику;
- вміти визначати коефіцієнт індивідуального ризику;
- вміти надавати першу медичну допомогу при нещасних випадках та інших загрозливих станах;
- знати методiku визначення психологічних особливостей людини, їх оцінки, способи вирішення конфліктів, організації та забезпечення безпеки на різних рівнях.

Програма розроблена на основі сучасних підходів до розуміння безпеки та з урахуванням конституційних засад особистої безпеки і Концепції ООН “Про сталий розвиток людського суспільства”.

Наведені у програмі питання для модульних контролів забезпечують поточний зріз та контроль за засвоєнням студентами навчаль-

ного матеріалу. Програмні залікові питання покладено в основу формування залікових білетів.

Відповідно до навчального плану програма курсу “Медико-соціальні проблеми безпеки” передбачає лекційні та семінарські форми занять, а також самостійну роботу студентів під керівництвом викладача. У самостійну роботу студента входить засвоєння теоретичного матеріалу з рекомендованих літературних джерел, аналіз сучасних форм забезпечення безпеки, формулювання шляхів розв’язання медико-соціальних проблем безпеки, що постали на сучасному етапі розвитку суспільства та особистості.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Наукові засади безпеки. Людина і середовище в системі “людина – середовище”
1	Науково-технічний прогрес, розвиток і безпека цивілізації
2	Основні завдання та проблеми безпеки
3	Фізіологічні, психологічні та соціальні принципи забезпечення безпеки
4	Основи здорового способу життя
5	Природне середовище як критерій безпеки
	Змістовий модуль II. Забезпечення безпеки
6	Техногенна сфера та її негативні чинники
7	Безпека техногенного середовища
8	Елементи соціальної безпеки
9	Організаційно-правове забезпечення та управління безпекою
Разом годин: 102	

ЗМІСТ
дисципліни
“МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ”

Змістовий модуль I. Наукові засади безпеки. Людина і середовище в системі “людина – середовище”

Тема 1. Науково-технічний прогрес, розвиток і безпека цивілізації

Життєдіяльність людини і довкілля: основні поняття та сучасні проблеми. Модель життєдіяльності людини. Об’єкт та предмет безпеки. Поняття про небезпеку. Концепція допустимого ризику. Визначення ризику, кількісні оцінки ризику. Залежність коефіцієнта ризику від інтенсивності життєдіяльності людини. Системи безпеки та ефективність їх функціонування. Управління ризиком та проблема допустимого ризику. Основні умови безпечної життєдіяльності людини та глобальної безпеки.

Література [1–6]

Тема 2. Основні завдання та проблеми безпеки

Ідентифікація небезпеки: виявлення потенційних джерел небезпеки та встановлення умов їх реалізації, що призводять до небажаних наслідків. Класифікація небезпеки за походженням, часом прояву, природою матеріального носія та наслідками реалізації. Визначення рівня дії небезпечних та шкідливих чинників в індивідуальному середовищі діяльності. Пошук шляхів відвернення небезпеки та засобів захисту від неї. Небезпечні ситуації як сукупність багатofакторних подій. Прогнозування небезпеки – один із найефективніших шляхів її відвернення та зменшення негативних наслідків. Типові моделі розвитку небезпеки. Принципи забезпечення безпеки.

Література [1–6]

Тема 3. Фізіологічні, психологічні та соціальні принципи забезпечення безпеки

Психофізіологічна надійність людини як природна система захисту. Захисні властивості людського організму. Імунітет. Адаптація. Функції та властивості аналізаторів людини. Закон Вебера – Фехнера. Психологічні особливості людини: пам’ять, мислення,

увага, емоції, характер і темперамент. Основні потреби людини та її активність. Чинники зниження психофізіологічної надійності. Шляхи підвищення психофізіологічної надійності людини та рівня її безпеки. Вплив біоритмів та зовнішніх енергетичних полів на рівень індивідуального ризику.

Соціалізація особистості та безпека життєдіяльності. Світогляд та мораль як чинники особистої безпеки. Самооцінка людини. Типові моделі психологічних реакцій людей в екстремальних ситуаціях. Психологічний клімат колективу, його вплив на людину. Дружба і любов. Емпатія, егоцентризм і гуманність. Конфлікти та їх вирішення. Людська психіка і психологія натовпу.

Література [1–6]

Тема 4. Основи здорового способу життя

Здоров'я людини як медико-біологічна та соціальна категорії. Показники індивідуального та суспільного здоров'я.

Раціональне та здорове харчування. Енергетична та фізіологічна цінність їжі. Безпечність харчових продуктів. Шляхи надходження шкідливих речовин (пестицидів, важких металів, радіонуклідів) у харчові продукти. Харчові добавки як можливі забруднення. Зберігання та обробка продуктів.

Оздоровчі традиційні та нетрадиційні системи. Методи оздоровлення.

Фізичне та розумове навантаження в нормальних та екстремальних умовах. Виникнення втоми, перевтоми і їх вплив на рівень безпеки життєдіяльності. Фізіологічна обґрунтованість режиму праці та відпочинку. Шкідливі звички та їх вплив на безпеку людини. Вплив алкоголю, наркотиків, нікотину на життєдіяльність людини. Профілактика шкідливих звичок. Культура здоров'я як складова загальної культури людини.

Література [1–6]

Тема 5. Природне середовище як критерій безпеки

Складові природного середовища та їх характеристика. Якісні та кількісні параметри природного середовища, які визначають умови життєдіяльності людини. Абіотичні, біотичні та антропогенні чинники. Гігієнічна характеристика чинників природного середовища.

Екологічна характеристика життєдіяльності та засади екологічної безпеки. Забруднення природного середовища — один з основних чинників порушення екологічної рівноваги. Оптимізація життєдіяльності людини в системі: людина — природна сфера — техногенна сфера. Ноосфера як наступний етап розвитку людства.

Література [1–6]

Змістовий модуль II. Забезпечення безпеки

Тема 6. Техногенна сфера та її негативні чинники

Виробниче середовище як основна складова техногенної сфери і сукупність чинників фізичної, хімічної та біологічної природи.

Електричні чинники. Дія електричного струму на організм людини. Способи захисту людей від ураження електричним струмом. Захист від атмосферної та статичної електрики.

Дія електромагнітних полів та випромінювань на людину, методи та засоби захисту від них.

Природа іонізуючого випромінювання. Дія радіації на організм людини. Принципи забезпечення радіаційної безпеки.

Хімічні чинники, їх класифікація. Шляхи надходження небезпечних хімічних речовин в організм людини.

Біологічні небезпечні чинники та захист від них.

Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я населення та безпеку суспільства. Гігієнічна характеристика фізичних чинників, що супроводжують роботу відеодисплейних терміналів і сучасної оргтехніки.

Побутове та позавиробниче середовища. Небезпечні чинники побутового середовища та їх залежність від соціального розвитку суспільства. Причини побутових травм і соціальні аспекти побутового травматизму. Дорожньо-транспортна аварійність і безпека руху. Причини дорожньо-транспортних пригод. Навчання і пропаганда безпеки руху та попуту.

Література [1–6]

Тема 7. Безпека техногенного середовища

Методи та засоби забезпечення безпеки техногенного середовища. Типові моделі ситуацій з неадекватним рівнем ризику. Санітарно-гігієнічна класифікація умов праці. Культура життєдіяльності як

запобіжний чинник виникнення небезпечних ситуацій та зменшення їх шкідливого впливу.

Оптимальні умови, параметри та норми забезпечення безпеки життєдіяльності. Оптимальні та допустимі мікрокліматичні умови внутрішніх приміщень. Вентиляція та кондиціонування повітря. Вимоги до освітлення приміщень. Ергономічні вимоги до середовища. Ергономіко-психологічні проблеми автоматизації та комп'ютеризації.

Основи пожежної безпеки. Умови виникнення та припинення горіння. Пожежо-, вибухонебезпечні властивості речовин. Пожежобезпека при експлуатації електрообладнання та користуванні природним газом. Способи та засоби гасіння пожеж. Захист людей від небезпечних та шкідливих чинників пожеж та вибухів.

Література [1–6]

Тема 8. Елементи соціальної безпеки

Безпека в умовах кримінальної злочинності та тероризму. Кримінальні ситуації та характерні умови їх прояву. Поведінка в конфліктних ситуаціях кримінального характеру. Безпека в натовпі. Стан та динаміка проявів тероризму. Кримінально-правова оцінка тероризму. Індивідуальні та колективні дії під час терористичних актів.

Основи корпоративної безпеки. Зовнішні та внутрішні джерела загроз безпеці об'єкта економіки. Особливості управління об'єктом економіки в екстремальних умовах.

Перша медична допомога при нещасних випадках та інших загрозливих станах організму людини. Порядок проведення реанімаційних заходів. Використання медичної аптечки та підручних матеріалів при наданні першої медичної допомоги. Перша медична допомога при кровотечах, переломах, вивихах, опіках, обмороженнях, електротравмах, отруєннях, серцевому нападі, нападі задухи, судомах, непритомності.

Література [1–6]

Тема 9. Організаційно-правове забезпечення та управління безпекою

Правове забезпечення безпеки. Законодавчі акти міжнародного гуманітарного права. Конституційні засади особистої безпеки; право на життя, працю, свободу, соціальний, громадський та державний захист. Законодавчі та нормативні акти, кодекси та інші доку-

менти з питань безпеки життєдіяльності. Законодавчі та нормативні акти, що регламентують рівень індивідуального ризику. Нормативні документи, що регламентують усунення зовнішніх сталих чинників ризику особи. Система правового захисту та нагляду за дотриманням правової безпеки. Державні органи, відповідальні за забезпечення безпеки. Відповідальність за порушення законодавства з питань безпеки.

Діяльність ООН — основа міжнародної безпеки та безпеки особи. Міжнародне співробітництво України з питань безпеки життєдіяльності та спільних дій у разі транскордонних екстремальних ситуацій. Стратегічний розвиток України в частині завдань забезпечення сталого розвитку людства.

Література [1–6]

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Людина і середовище в системі “людина – середовище”

1. Основні завдання та проблеми безпеки.
2. Основні умови безпечної життєдіяльності.
3. Соціально-економічна та технічна системи “безпеки”.

Література [1–6]

Тема 2. Фізіологічні, психологічні та соціальні основи забезпечення безпеки

1. Модель життєдіяльності людини.
2. Порядок вивчення небезпеки та визначення рівня ризику.
3. Психологічні особливості людини та методи їх оцінки.
4. Властивості аналізаторів людини та психофізіологічна надійність людини.
5. Чинники зміни психофізіологічної надійності людини.
6. Соціалізація особистості та безпека життєдіяльності.

Література [1–6]

Тема 3. Основи здорового способу життя

1. Небезпечні та шкідливі чинники, їх класифікація.
2. Конфлікти та їх вирішення.
3. Енергетична та фізіологічна цінність їжі та безпека харчових продуктів.

4. Гігієнічна характеристика чинників природного середовища.
5. Забруднення природного середовища як основний чинник порушення екологічної рівноваги.

Література [1–6]

Тема 4. Забезпечення безпеки

1. Методи та засоби забезпечення безпеки техногенного середовища.
2. Організаційно-правове забезпечення та управління безпекою.
3. Перша медична допомога при нещасних випадках та інших загрозливих станах організму людини.
4. Порядок проведення реанімаційних заходів.
5. Захист людей від небезпечних та шкідливих чинників пожеж та вибухів.

Література [1–6]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Модель життєдіяльності людини.
2. Небезпеки та їх кількісні оцінки.
3. Коефіцієнт індивідуального ризику та методичні підходи до його визначення.
4. Соціально-економічна система безпеки.
5. Технічна система безпеки.
6. Розподіл коштів між соціально-економічною та технічною системами безпеки. Основні умови безпечної життєдіяльності.
7. Основне завдання безпеки життєдіяльності.
8. Порядок вивчення небезпек та визначення рівня ризику.
9. Основні принципи забезпечення безпечної життєдіяльності.
10. Небезпечні та шкідливі чинники, їх класифікація.
11. Психологічні особливості людини і методи їх оцінки.
12. Властивості аналізаторів людини і психофізіологічна надійність людини.
13. Чинники зміни психофізіологічної надійності людини.
14. Соціалізація особистості та безпека життєдіяльності.
15. Конфлікти та їх вирішення.
16. Енергетична та фізіологічна цінність їжі.
17. Безпека харчових продуктів.
18. Складові природного середовища та їх характеристика.

19. Гігієнічна характеристика чинників природного середовища.
20. Забруднення природного середовища як основний чинник порушення екологічної рівноваги.
21. Сучасні екологічні проблеми.
22. Виробниче середовище та його параметри.
23. Дія електричного струму на організм людини.
24. Характерні значення електричного струму при його проходженні тілом людини.
25. Заходи захисту від ураження електричним струмом.
26. Основні характеристики іонізуючого випромінювання.
27. Біологічна дія іонізуючих випромінювань та її кількісна оцінка.
28. Шкідливі речовини та профілактика захворювань.
29. Дія електромагнітних полів та випромінювання на людину і захист від них.
30. Негативна дія на організм людини при її роботі з персональним комп'ютером.
31. Просторове розміщення відеодисплейних терміналів.
32. Мікроклімат приміщень з відеодисплейними терміналами.
33. Режими праці та відпочинку при роботі з персональним комп'ютером.
34. Побутове та позавиробниче середовище і безпека життєдіяльності.
35. Гігієнічна класифікація умов праці.
36. Мікроклімат внутрішніх приміщень.
37. Засоби нормування параметрів мікроклімату.
38. Освітлення приміщень та його нормування.
39. Умови виникнення та припинення горіння.
40. Пожежна профілактика та первинні засоби гасіння пожеж.
41. Пожежобезпека при експлуатації електроприладів.
42. Пожежо-, вибухонебезпечні властивості речовин.
43. Безпека в умовах кримінальної злочинності та тероризму.
44. Засади корпоративної безпеки.
45. Перша медична допомога при нещасних випадках та інших загрозливих станах.
46. Основні законодавчі акти з питань безпеки.
47. Система державних виконавчих органів, відповідальних за забезпечення безпеки.
48. Міжнародне співробітництво України з питань безпеки.

49. Діяльність ООН — основа міжнародної безпеки та безпеки особи.
50. Безпека в умовах кримінальної злочинності та тероризму.
51. Перша медична допомога при нещасних випадках та інших загрозливих станах організму людини.
52. Методи та засоби забезпечення безпеки техногенного середовища.
53. Організаційно-правове забезпечення та управління безпекою.
54. Порядок проведення реанімаційних заходів.
55. Захист людей від небезпечних та шкідливих чинників пожеж та вибухів.
56. Небезпечні та шкідливі чинники, їх класифікація.
57. Стратегічний розвиток України в частині завдань забезпечення сталого розвитку людства.
58. Побутове та поза виробниче середовища.
59. Небезпечні чинники побутового середовища та їх залежність від соціального розвитку суспільства.
60. Причини побутових травм і соціальні аспекти побутового травматизму.
61. Дорожньо-транспортна аварійність і безпека руху.
62. Причини дорожньо-транспортних пригод.
63. Навчання і пропаганда безпеки руху та побуту.
64. Світогляд і мораль як чинники особистої безпеки.
65. Самооцінка людини.
66. Типові моделі психологічних реакцій людей в екстремальних ситуаціях. Психологічний клімат в колективі, його вплив на людину.
67. Дружба і любов.
68. Людська психіка та психологія натовпу.
69. Виникнення втоми, перевтоми і їх вплив на рівень безпеки життєдіяльності.
70. Фізіологічна обґрунтованість режиму праці та відпочинку.
71. Шкідливі звички та їх вплив на безпеку людини.
72. Вплив алкоголю, наркотиків, нікотину на життєдіяльність людини.
73. Профілактика шкідливих звичок.
74. Культура здоров'я як складова загальної культури людини.

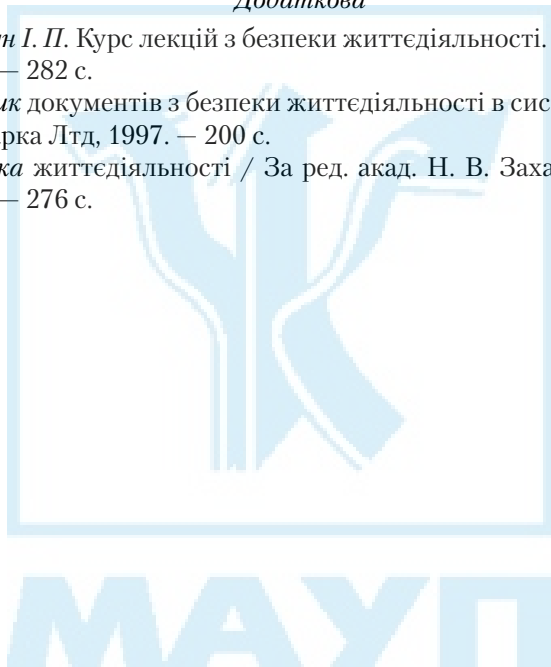
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Желібо Є. П., Заверуха Н. П., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. — К.: Каравела; Л.: Новий Світ, 2000, 2001. — 320 с.
2. Гайченко В. А., Коваль Г. М. Основи безпеки життєдіяльності. — К.: МАУП, 2002. — 232 с.
3. Жидецький В. Ц., Джигирей В. С. Безпека життєдіяльності. — Л.: Афіша, 2000. — 246 с.

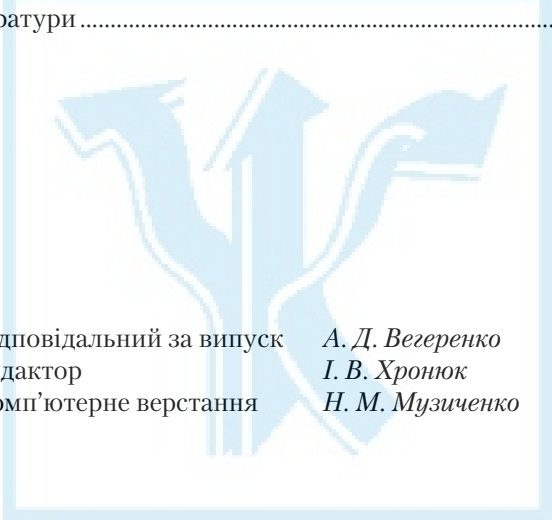
Додаткова

4. Пістун І. П. Курс лекцій з безпеки життєдіяльності. — Л.: Сполох, 1997. — 282 с.
5. Збірник документів з безпеки життєдіяльності в системі освіти. — Л. Марка Лтд, 1997. — 200 с.
6. Безпека життєдіяльності / За ред. акад. Н. В. Захарченка. — Л., 1997. — 276 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Медико-соціальні проблеми безпеки”	4
Зміст дисципліни “Медико-соціальні проблеми безпеки”	5
Теми семінарських занять.....	9
Питання для самоконтролю.....	10
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2926

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП